

ФАНИ И СУЕЛО: НЮАНСИ НА ЛЮБОВТА
В РОМАНА НА АЛИС УОКЪР
„ХРАМЪТ НА МОЯ СПЪТНИК“

Божидара Бонева-Каменова
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

FANNY AND SUWELO: SHADES OF LOVE IN ALICE
WALKER'S "THE TEMPLE OF MY FAMILIAR"

Bozhidara Boneva-Kamenova
Plovdiv University "Paisii Hilendarski"

In the 1980s, African American literature and culture reached new heights. Many women authors composed masterpieces and received a lot of critical attention and acclaim. Alice Walker had already unsettled and divided the public opinion with the publication of *The Color Purple* in 1982, when she decided to continue some of the characters' story in *The Temple of My Familiar* seven years later. *The Temple of My Familiar* proved to be her most ambitious book in terms of narrative structure, themes and motifs, character development, and setting. The novel failed to capture the critics' and readers' attention or it was critiqued for its inconsistencies and didacticism. Nowadays it remains largely forgotten and overshadowed by its predecessor. The aim of this paper is to shed light on the mostly unexplored issue of love and human relationships in the novel and to reassess its literary merit. Fanny and Suwelo, one of the leading couples in the book, offer different aspects for consideration that ultimately uncover the connection between love and identity. This paper is part of a larger comparative discussion on the topic of love and relationships in Alice Walker and Toni Morrison's novels.

Keywords: Alice Walker, womanism, African diaspora, postmodernism, race, community, feminism, feminist love studies

В началото на 80-те години на 20. век Алис Уокър се превръща в една от най-разпознаваемите и успешни личности в САЩ. С романа си „Пурпур“¹ и последвалата му адаптация на Стивън Спилбърг тя се сдобива със слава, литературни награди, богатство и нюансирано обществено внимание. Отнема ѝ осем години да

¹ Преведен на български език от издателска къща „Orange Books“ през 2018 г., в превод на Надежда Розова.

завърши следващия си ръкопис и той да се публикува под името „Храмът на моя спътник“ през 1989 г. Творбата се оказва най-амбициозният проект на авторката до онзи момент, тя представя множество герои с различна мотивация и цел и дава на всеки от тях глас и възможност за изява. В допълнение, между всички тези герои, по един или друг начин, има роднинска, приятелска или романтична връзка, което също допринася за комплицирането на сюжета и на изградения в романа свят. Не на последно място, трябва да се отбележи, че географското разположение на събитията на четири континента с характерните за тях традиции и идентификации предоставя широк поглед върху частните и общочовешките проблематики. Дългата и прецизна работа на авторката върху текста се превръща в своеобразно предизвикателство към читателя, от когото се очаква да подходи с внимание и търпение. До наши дни това остава най-дългият ѝ и най-многослоен роман, който, разисквайки проблемите на паметта, общността и историята, отправя критика към Западния свят заради унищожението на идентичността на Африка и подчинението на женския пол, а също така изразява преклонение пред природния свят и животинските видове. Всяка от шестте части на историята предлага различни аспекти, подходящи за анализ, защото всички те съществуват в рамките на любовта.

Романът е като многослойно, многоцветно одеяло, съчетало в себе си конкретни взаимовръзки в търсене на цялост на идентичността и на лек за болките на света. Въпреки мащабността си той не бива приет положително от критиците при публикуването си, малко са изследванията, писани за него. Всъщност Алис Уокър и до ден днешен не е успяла да повтори успеха на „Пурпур“ с белетристиката си. Следователно анализирането на „Храмът на моя спътник“ е нужно заради новия поглед, който може да се предложи тридесет години след излизането му, върху проблема за човешките взаимоотношения; въпрос, представляващ интерес за всички чернокожи писателки. В настоящото изследване централно място заема разглеждането на нюансите на романтичната връзка между Фани и Суело, една от ключовите двойки в произведението, както и на ролята на любовта в контекста на външните и вътрешните фактори, влияещи върху развитието и промяната на

идентичностите им. Под *външни фактори* ще разбираме заобикалящия свят, обществото, общността и американската действителност, в чиято сфера попадат упражняваните от героите професии, а под *вътрешни* – себереализацията и себеусещането им, продиктувани от личния опит, изграждащ се с помощта на културната принадлежност, семейството, личната борба и страдание. В тази група попада и бракът им. Тази статия е част от по-мощно съпоставително изследване на човешките взаимоотношения и любовта в избрани романи на две американски писателки – Тони Морисън и Алис Уокър.

Преди пристъпване към по-задълбоченото дискутиране на отношенията на Фани и Суело е уместно да се погледне към първите рецензии на романа, за да се изясни нуждата от нов прочит. Рецензиите на „Храмът на моя спътник“ не носят единствено отрицателен характер, повечето от критиците поздравяват авторката за неуморната ѝ ангажираност в полето на половото равноправие/различие, както и за отдаването на значимото на общността, расата, природата и нуждата от промяна към едно по-добро бъдеще. Американската писателка Урсула Ле Гуин например казва: „Всеки герой в книгата свидетелства, че ако не се променим, ще загинем“ (Le Guin/Ле Гуин 1989: 12). Дорис Давънпорт също споделя, че „героите в „Храмът на моя спътник“ функционират като група философи, които разказват истории и търсят някакъв вид истина и знание“ (Davenport/Давънпорт 1989: 13). Иначе казано, основното богатство на книгата са многопластовите герои, които са поели по своя път към промяната и истината. Това е до голяма степен неоспоримо и за останалите критици. Проблемът се корени в често дискутирания дидактизъм на Уокър и в опита ѝ да създаде нова утопична историография, свързана с живота в Африка преди и след колонизирането. Чрез героинята си Лизи, която помни всичките си предишни животи и може да разказва за тях, авторката обвинява западния свят за опустошаването на Африка и за последвалата субординация на женския пол. Предколониалният и предисторически период в книгата е представен като свят, близък до рая, в който има хармония и разбирателство. В тази връзка Джон Майкъл Кутси казва: „Африка си има минало, което нито белият историк, нито г-ца Уокър може просто да си измисли“

(Coetzee/Кутси 1989: 7)². Макар и художествената литература да дава превес на въображението и фикцията, според Кутси има граници, от които не може да се излиза особено когато на фокус е историята на един цял континент и самата книга се стреми към реализъм. Професор Дайна Бърч в рецензията си за списание „London Review of Books“, от друга страна, твърди, че романистите не са историци и когато авторката засяга познати теми и герои, писането ѝ е истинно, но когато изведнъж започне да коментира Англия през 19. век, се появяват недостатъци (Birch/Бърч 1989: 19). В обобщение критиците отчитат амбициозността на проекта на Алис Уокър, но са негативно настроени към свободното интерпретиране и промяна на историята, както и към моментните липси на шлифованост на езика и към отявления дидактизъм. Приемът на романа засенчва богатството на образите, локациите и връзките, описани от авторката. Настоящото изследване е опит да се уловят нюансите при изобразяването на героите, в частност на Фани и Суело, и на взаимоотношенията им, за да се извади на преден план любовта, която стои в основата на произведението и задвижва сюжета.

Първият аспект на взаимоотношенията на Фани и Суело е професионалната сфера и по-точно как професиите им влияят на съвместния им живот. Най-напред в романа е представен Суело, който се оказва наследник на къщата на далечен роднина, и разходката му из стаите и спомените на този дом провокира и спомени за неуспешния му брак с Фани. В хода на повествованието читателят научава, че Фани и Суело са работили в един и същи колеж. Той е заемал длъжността учител по американска история, а съпругата му е била администратор. Първото камъче на раздора между тях се появява именно заради несходството във вижданията им. Фани развива подчертан интерес към книги, написани от предимно женска лична гледна точка, които описват действителността в отминала и в съвременна Африка. Тя желае да сподели със съпруга си това поле на познанието, но опитите ѝ не биват посрещнати ра-

² За допълнителна информация относно рецепцията на романа може да се разгледат: Gates, David. *Newsweek*, 24 Apr. 1989: 74 – 75; Maynard, Joyce. *Mademoiselle*, Jul. 1989: 70; Tate, J. O. *National Review*, 30 Jun. 1989: 13; Wolcott, James. *New Republic*, 29 May 1989: 28 – 30.

душно. Мнението на Суело за вгълбеността ѝ в тази тема става явно от следния откъс: „Той искаше американската история, нещата, които преподаваше, винаги да си останат в центъра на вниманието [...] но сега да трябва да взима предвид афроамерикански писателки и бушмени от пустинята Калахари. Това му идваше в повече!“ (Walker/Уокър 2004: 180). Суело не е склонен да приеме гледна точка, която се позиционира извън границите на възприетия голям наратив относно разпределението и състоянието на света. В контекста на този наратив единствено разумът и науката могат да предложат обективна, надеждна и универсална парадигма на знанието (Flax/Флакс 1987: 624). Следователно американската история, съществуваща в наложения модел на създадените учебници, е единствената истина, в която героят е готов да повярва и която изгражда светогледа му. Всички лични разкази, които противоречат на приетия модел, попадат извън границите на понятието истина. Фани съвсем изумява и обърква Суело допълнително, след като започва да твърди, че е обладана от човешки и животински духове, които я свързват с историята и миналите събития. „Те (духовете, бел. моя, Б. К.) отварят врати вътре в мен, като че ли са ключове“, ентусиазирано казва тя и добавя, че ѝ носят щастие и любов (Walker/Уокър 2004: 187 – 188). Индивидуалният подход към завръщането в миналото и до определена степен пренаписването му е в пълен разрез с логиката и разума на изградената реалност. Алис Уокър цели да разгледа именно този конфликт между две реалности – историческата и личната. В интервю с Джоуди Хоу тя твърди, че е искала да се върне към предисторическото време с помощта на съзнанието и съня/мечтата (Walker/Уокър 2010: 311). Най-добрият начин да покаже истинността на това преживяване/пренаучаване на историята е, като го противопостави на вече приетия начин на мислене и разбиране на миналото в лицето на Суело. До голяма степен това е в духа на постфеминистичните теории, които са популярни през 80-те години. Джейн Флакс, един от изявените теоретици, твърди, че трябва да се възстановяват и да се впишат историите на жените и дейностите им в общата картина на разказите, които културите създават за себе си (Flax/Флакс 1987: 641). Уокър е достатъчно амбициозна да се заеме с такова начинание. Това, което тя пише, не залага на факти, а на

духовни преживявания. Интересът на Фани води до идеологически сблъсък и бавен разпад на отношенията ѝ със Суело. Метафорично авторката посочва, че за съществуването на любовта е необходимо разбиране и непредубеденост към нови виждания. Фани намира изход от академизма и университета със смяна на професията – тя става масажистка. На Суело му отнема повече време, за да достигне до извода, че истината не е една, и след това да преразгледа учебния процес, в който е въввлечен. В края на романа двамата успяват да постигнат съгласие с идеята, че професионалната сфера трябва да допринесе за укрепването на личните отношения и да ги допълва, а не да отнема от тях.

Вторият аспект на отношенията на Фани и Суело е тяхното културно наследство и обвързаността им с родителите и предците им и как това се отразява на светогледа, себеусещането и идентичността им. Фани, както става ясно във втората част на романа, е внучка на Сили от „Пурпур“. „Храмът на моя спътник“ продължава историята на героите от известното произведение на писателката. Експеримент, който завършва в следващата ѝ книга „В притежание на тайната наслада“ от 1992 г. Тази своеобразна трилогия, понякога наричана африканска трилогия, наподобява фикционалната Йокнапатофа на Уилям Фокнър, един от най-известните автори на американския Юг. На въпроса относно причината за такова продължение на житейските нишки на Сили, Шуг и Оливия от „Пурпур“, авторката казва, че героите са останали с нея дори и след завършването на книгата (Walker/Уокър 2010: 325) подобно на духовете от миналото, които обсебват Фани. Разбирането и възприемането на културното наследство за героинята са както припомняне на тежките травми в семейството, обградено от насилие, така и впускане в проблемите на Африка, откъдето идва бащата на Фани. В петата част на романа обширно е представена болестта на Юга, която е предопределяла детството ѝ пряко и непряко. Единствено в дома си е откривала безопасен пристан. Тя споделя: „Израснах, вярвайки, че белите хора като цяло не могат да понесат цялост и здраве у другите точно както не могат да понесат някой различен от тях да живее сред тях“ (Walker/Уокър 2004: 300). От думите ѝ струят гняв и безпокойство. Тези негативни емоции стават пречка за себerealизацията ѝ и

откриването на твърда земя, върху която да стъпи и да постигне цялост, а по отношение на Суело – да предложи необременена любов. Клаудия Тейт посочва, че двамата герои трябва да основат отношенията си на доверие и приемане на миналите си животи (Tate/Тейт 1993: 365). Индивидуалното възприемане на културното наследство трябва да се надгради с взаимност, обусловена от градивна промяна. Иначе казано, на хората, въввлечени в една връзка, им е нужно да се стремят към личностно усъвършенстване, което би довело до споделено израстване, предопределено от завръщане към корените на общността и семейството. Колкото и проблемите на чернокожите жени да принадлежат на тях самите, толкова те са и част от споделения с партньора им свят и опит.

Суело претърпява подобен прелом, когато в края на романа приема смъртта на родителите си. Той разказва за конфликтите в брака им, породени от участието на баща му във Втората световна война и безсилието на майка му да си тръгне. Тя е „като птичка в клетка“ (Walker/Уокър 2004: 405). Родителите му загиват, след като пияният му баща катастрофира с автомобил. Суело придобива ново себепознание, когато осъзнава възможността той самият да постъпи по подобен начин, ако беше в позицията на баща си, личностно осакатен от войната и обществото мъж. „Баща му стои на вратата. Той не е стар и пиян, а млад и красив. Има две ръце“ (Walker/Уокър 2004: 405). Бащата произнася следната реплика: „И моето име беше Суело някога“ (Walker/Уокър 2004: 405). Самата реализация представлява кулминационен момент в личностното израстване на героя, но провокира конфликтен извод с опита му да обясни причините за насилието върху жените. Вероятно са съществували множество ветерани, които не са посягали на партньора си и не са превръщали вътрешната си болка във външна. Въпреки проблемността на концептуализацията такъв опит за оправдаване на насилието е често срещан мотив в романите на Уокър³. Суело, изправен пред потенциала си за извършване на добри и лоши дела, (пре)написва светогледа си, променя се и е готов да започне връзката си с Фани наново. По този начин Алис Уокър успява да дос-

³ Вж. Walker, Alice. *The Third Life of Grange Copeland*. New York: Harcourt, 1970 и Walker, Alice. *By the Light of My Father's Smile*. New York: Random, 1998.

тигне желаниа от нея модел на „полов егалитаризъм, незасегнат от злоба и подчинение“ (Dieke/Диеке 1999: 134). Според авторката истински чистите отношения, в които любовта е центърът, са постижими само през промяната и връщането назад с цел лекуване на настоящето. Личностите са винаги в процес на изграждане. В разговор между двамата за грешките, които са направили, Фани казва: „Не ме е страх да те обичам. Най-накрая те виждам такъв, какъвто си [...] твоите грехове не са по-големи от моите“ (Walker/Уокър 2004: 322). Тази реципрочност според авторката е предпоставка за по-добро бъдеще. Колкото по-освободени и сигурни в идентичността си са героите, толкова по-несъществуващ за тях е страхът от впускането в любовта. Идентичността влияе на любовта, а не обратното. Трябва да се отбележи обаче, че такъв тип голямо развитие принадлежи по-скоро към утопичното писане, докато в реалния живот малко хора са способни на подобна взаимоотнождаваща промяна.

Последният нюанс, представляващ аналитичен интерес, е бракът и това, по какъв начин авторката го концептуализира и противопоставя на любовта. Фани поисква развод от Суело, защото започва да мисли, че цялата идея, стояща зад брака, е погрешна. Тя му казва: „Виждам, не искам да прекратявам връзката ни; искам да я променя. Не искам да бъда омъжена. Нито за теб, нито за някой друг [...] не се чувствам свободна“ (Walker/Уокър 2004: 139). За Фани институцията на брака прилича на окови, вид робство или затвор, от който жените не са успели да се освободят. Според Алис Уокър любовта и свободата са синонимни понятия (Walker/Уокър 2010: 335). Едното не може да съществува без другото: ако Фани желае да изпитва реална любов, тя трябва да изпитва и реална свобода. Този модел на мислене е обвързан с конфликтните дискурси относно афроамериканското семейство, съществуващи в САЩ. Е. Франсис Уайт в изследването си за жените, Африка, национализма и чернокожите коментира тези дискурси. Тя казва: „Често афроамериканците са били считани за модел на аномалия, в опозиция на който се формира национализмът в САЩ [...] още повече животът на чернокожото семейство постоянно е служел за модел на аномалия за формирането на идеалния семеен живот“ (White/Уайт 1990: 75). Докато чернокожото семейство е било матриархално по при-

рода, бялото семейство е било доминирано от мъжкия пол. Уайт обобщава, че за да избягат от този проблемен дискурс, афроамериканците са започнали да търсят африкански модели на семейни връзки и много от тях са започнали да твърдят, че именно полигамията е най-добрият модел на брака. Алис Уокър е сред авторите, които се опитват да открият алтернатива на съществуващия доминантен модел на семейството. Тя приема полигамията за нещо нормално и до някаква степен нужно. По повод разтрогването на брака Суело казва: „Разводът беше единствено първото ни отърсване от каквато и да била несъществена свързаност“ (Walker/Уокър 2004: 284). Той пояснява, че след изчерпването на духовната близост бракът е начин да се задържат хората заедно заради обща собственост или потомство. Задържането без любов той нарича несъществено. В „Храмът на моя спътник“ любов и брак не са синоними и в повечето случаи бракът е представен като ограничение на любовта. Въпреки всичко изложено дотук, оприличаването на брака с робство е твърде крайно твърдение, защото съществуват двойки, които са обвързани по този начин и изпитват любов един към друг; те не виждат себе си в окови, дори и в афроамериканската общност. Все пак идеите на авторката са разбираеми в контекста на вижданията ѝ и създадената от нея теория за женизма. Корнелия Славова чудесно обобщава тази теория, изложена от Алис Уокър в сборника с есета „В търсене на майчините градини“: „женизъм е естетика на чернокожите жени, която предполага позиция на съпротива срещу всички форми на господство, но в същото време настоява да се ценят жените, женската емоционалност и сила, музиката, танцът, любовта, борбата“ (Славова/Slavova 2001: 129 – 130). Уокър вижда брака като форма на господство и поради тази причина го отрича; като по-важни за една връзка се открояват любовта, борбата и женското самоосъзнаване.

В полигамния свят на романа откриваме коментар и на изневярата, докато Фани и Суело все още са женени. Суело изневерява на Фани с Карлота не толкова от желание, колкото от липса на посока и поради разрастването на проблемите на идентичността му. Впоследствие Фани му споделя: „Не се чувствах особено предадена като човек от аферите ти с други жени или конкретно с Карлота [...] въпреки това се почувствах предадена като жена“

(Walker/Уокър 2004: 323). Тя се чувства измамена като представител на женското съсловие, защото Суело неколкократно потвърждава, че жените, с които има афери, не означават нищо за него. Те са развлечение и опит за постигане на лично, а не на общо удовлетворение и щастие. С други думи, дори и при изневяра, водещо според вижданията на Фани трябва да е споделеното усещане – щастие, любов, удоволствие – подкрепено от взаимопомощ и уважение. Според Ана Йонасдотир с използването на капацитета си да обичат и да бъдат обичани, хората продуцират и репродуцират другите, самите себе си и цялото общество (Jónasdóttir/Йонасдотир 2018: 16). В „Храмът на моя спътник“ Фани се чувства предадена, защото според нея негативното влияние на Суело върху жените, с които има връзка, води до липсата на продуциране, ако следваме термина на Йонасдотир, и на растеж заради осезаемата липса на любов. Иначе казано, любовта все пак влияе върху идентичността на индивидите и negliжираните, несъдържателни връзки не са полезни никому. Единственият спорен пункт при дискутирането на изневярата, както е представена в романа, е за ролята на ревността и за това, може ли да бъде избегната, както Уокър се старее да покаже. Съществуването на героите отново по-скоро се позиционира в рамките на утопията, отколкото на реалния свят.

Романът „Храмът на моя спътник“ вероятно е най-амбициозният проект на американската писателка Алис Уокър. Той символично продължава историята на Сили и Шуг от наградната с „Пулицър“ творба на авторката „Пурпур“. „Храмът на моя спътник“ е една плетеница от герои, събития, преживявания, разпрострени на няколко континента и в няколко времеви нишки. Алис Уокър прави коментар на теми, включващи критика към западното общество, отношението към животните, субординацията на жените, истинността на историята и знанието. В настоящата статия основният фокус бе поставен върху отношенията на Фани и Суело, една от трите водещи двойки в романа. С анализа на професионалната сфера, на връзката с културното наследство, родителите, предците и брака като нюанси на междуличностните взаимоотношения се осъществява нов прочит на този полузабравен роман и се достига до едно по-задълбочено разбиране на жената в контекста на любовта.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Birch/Бърч 1989:** Birch, D. Review of *The Temple of My Familiar* and others. // *London Review of Books*, 1989, vol. 11, no. 24, 19 – 20.
- Coetzee/Кутси 1989:** Coetzee, J. M. The Beginnings of (Wo)man in Africa. // *New York Times Book Review*, 30 Apr. 1989, 7.
- Davenport/Давънпорт 1989:** Davenport, D. Afracentric Visions. // *Women's Review of Books*, 1989, vol. 6, no. 12, 13 – 14.
- Dieke/Диеке 1999:** Dieke, I. Walker's *The Temple of My Familiar*: Womanist as Monistic Idealist. // *Critical Essays on Alice Walker*. Edited by Ikenna Dieke. Westport: Greenwood Press, 1999, 127 – 139.
- Flax/Флакс 1987:** Flax, J. Postmodernism and Gender Relations in Feminist Theory. // *Signs*, 1987, vol. 12, no. 4, 621 – 643.
- Jónasdóttir/Йонасдотир 2018:** Jónasdóttir, A. The Difference that Love (Power) Makes. // *Feminism and the Power of Love: Interdisciplinary Interventions*. Edited by Adriana Garcia-Andrade, Lena Gunnarsson, and Anna G. Jónasdóttir. New York: Routledge, 2018, 15 – 35.
- Le Guin/Ле Гуин 1989:** Le Guin, U. All Those at the Banquet. Review of *The Temple of My Familiar*. // *San Francisco Review of Books*, Summer 1989, 12 – 13.
- Tate/Тейт 1993:** Tate, C. Alice Walker. // *Modern American Women Writers*. Edited by Elaine Showalter, Lea Baechler, and A. Walton Litz. New York: Collier Books, 1993, 359 – 366.
- Walker/Уокър 2004:** Walker, A. *The Temple of My Familiar*. London: Phoenix, 2004.
- Walker/Уокър 2010:** Walker, A. The Richness of the Very Ordinary Stuff: A Conversation with Jody Hoy. // *The World Has Changed: Conversations with Alice Walker*. Edited by Rudolph P. Byrd. New York: The New Press, 2010, 299 – 337.
- White/Уайт 1990:** White, E. F. Africa on My Mind: Gender, Counter Discourse and African-American Nationalism. // *Journal of Women's History*, vol. 2, no. 1, 1990, 73 – 97.
- Славова/Slavova 2001:** Славова, К. Родът в литературната теория и критика. // *Теория през границите: Въведение в изследванията на рода*. М. Кирова, К. Славова (ред.). София: Полис, 2001, 121 – 144. [Slavova, K. Rodat v literaturnata teoriya i kritika. // *Teoriya prez granitsite: Vavedenie v izsledvaniyata na roda*. М. Kirova, K. Slavova (ed.). Sofia: Polis, 2001, 121 – 144.]